

УДК 336.43
JEL Classification: G110

Кацан А.М.,
начальник відділення Хмельницької філії
АТ «Укресімбанк», здобувач*,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Katsan A.M.,
head at the department of Khmelnytsky branch of
JSC "Ukreximbank", candidate for a degree,
State Agrarian and Engineering University in Podilla,
Kamianets-Podilskyi

TRENDS AND PRIORITIES OF INVESTMENT ACTIVITY

Постановка проблеми. Інвестиції є ключовим елементом ринкової економіки, що дозволяє господарюючим суб'єктам нарощувати виробничі потужності та обсяги виробництва. Зважаючи на стан інвестиційної діяльності агропромислових підприємств, вони, на даний час, не є повноцінним рушієм розвитку економічних процесів через недостатній обсяг інвестицій, нераціональну і спотворену ціновим диспаритетом структуру, а віддача обмежена різними чинниками організаційного, економічного та інституційного характеру.

Проведений в процесі дослідження аналіз динаміки обсягів та структури інвестицій, а також вивчення джерел і пріоритетів інвестування підтверджують, що підтримка держави в інвестиційних процесах дуже обмежена і не є стабільною, що негативно відображається на темпах інституційного розвитку і відповідно на результатах господарської діяльності.

Вирішення проблеми нестабільного, ситуаційного характеру щодо залучення інвестицій та їх використання на рівні обґрунтованої проблеми агропромислових підприємств зумовлює необхідність запровадження організаційно-економічного механізму та ефективного менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За результатами аналізу результатів останніх досліджень і публікацій окремих досліджень визначено, що П.Т. Саблук встановлює причинно-наслідковий зв'язок між сучасним станом сільського господарства й інвестиційною кризою часів реформ [1]. Кожем'якіна М.М., Пархомець М.К., Уніят Л.М. розкривають шляхи активізації інвестиційної діяльності в АПК [8; 10]. Такими вченими, як Лупенко Ю.О., Стецюк П.А., Войтюк А.В. запропонована модель траєкторії розвитку системи іпотечного кредитування сільськогосподарських підприємств, як витоку щодо забезпечення фінансовими активами сільгосп підприємств. Обґрунтовано організаційно-методичні рекомендації щодо іпотечного кредитування сільськогосподарських підприємств, які включають широкий спектр нормативно-регламентних, фінансових, інформаційних, організаційних та інституційних заходів у їх рекурентній послідовності та допоможуть подолати існуючі перешкоди [9].

Кісіль М. І., Коденська М.Ю. розкрили теоретичні та методологічні положення щодо оцінок ефективності інвестування агробізнесу [6; 7]. Варченко О.М. розглядає питання оцінки інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання у сільському господарстві, узагальнює існуючі методики аналізу інвестиційної привабливості підприємства, обґрунтовує необхідність комплексного підходу до оцінки інвестиційної діяльності підприємств досліджуваної галузі, яка б дозволила інтегрально оцінити привабливість суб'єкта господарювання та результативність процесу інвестування у конкретних умовах [2]. Вініченко І.І. розкриває роль реалізації сучасних інвестиційних програм в аграрній сфері та вказує на потребу врахування ринкових особливостей розвитку складних економічних процесів галузі, ступеня реалізації конкурентних переваг на рівні адміністративних районів та пропонує організаційно-економічний механізм досягнення стійкого економічного стану сільгоспвиробництва за рахунок активізації управління інвестиційним процесом на рівні регіону [3].

Однак, незважаючи на вагомий внесок науковців щодо вирішення проблем, недостатньо уваги приділено шляхам активізації економічних процесів з врахуванням змін глобальної, національної, регіональної економіки та форм і джерел інвестування агропромислових підприємств.

* Науковий керівник: Місюк М.В. – д.е.н., професор, декан економічного факультету

Постановка завдання. Метою статті є розкрити тенденції та пріоритети інвестиційної діяльності на основі удосконалення теоретичних, науково-методичних та практичних аспектів розвитку. Для досягнення мети поставлено наступні завдання: аналіз сучасних тенденцій та обґрунтування пріоритетів; дослідження сучасних процесів та джерел інвестування; узагальнення пропозицій щодо розробки організаційно-економічного механізму та ефективного інвестиційного менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. За словами П.Т. Саблука, «майже повна зупинка інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що мала місце упродовж 1991-2000 років, призвела до руйнівних процесів у продуктивних силах галузі, погіршення стану земельних ресурсів, зниження ефективності сільськогосподарського виробництва. Поліпшення цієї ситуації можливе не лише за умови відновлення повноцінної інвестиційної діяльності, а й забезпечення її активності, яка б дала змогу компенсувати нестачу інвестування минулих років і покрити сучасні обсяги потреб в інвестиційних ресурсах» [1, с. 43].

Пархомець М.К. стверджує, що «в цих умовах для національного АПК важливого значення набуває активізація інвестиційної діяльності підприємств агропромислового виробництва..., що сприятиме подоланню кризового стану економіки, відновленню та зростанню виробничого капіталу, підвищенню ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції, розв'язанню всього спектра соціально-економічних питань в АПК» [10]

Коденська М.Ю. в даному контексті стверджує, що «проблема підвищення ефективності виробництва аграрно-продовольчої продукції повинна розв'язуватися комплексно в кількох напрямках, важливішим з яких є активізація інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки» [7].

Схожої думки щодо вирішення окреслених проблем дотримується М.Ю. Кожемякіна, яка зазначає, що «активізація інвестиційної діяльності поряд із нарощуванням виробничого потенціалу галузі, впровадженням досягнень науково-технічного прогресу, є неодмінною умовою прискорення розвитку сільського господарства та подолання кризових явищ» [8].

Напрямок вкладення інвестицій не містить жодної конкретики, окрім обмеження рамками національної економіки. Це, в принципі, вірно, оскільки враховуючи семантику, конкретно-історичні умови розвитку та практику інвестування, інвестиції – це суто економічна категорія. І навіть за умов застосування їх в дотичних сферах (соціології, політиці тощо), інвестиції підпорядковуються насамперед впливу економічних законів. Схожа ситуація спостерігається стосовно суб'єкту інвестицій, яким може бути держава, підприємства, фізичні особи, тобто узагальнено – власники капіталу. Проте, в сучасних умовах нерідкісні випадки інвестування посередницькими установами на кшталт інвестиційних компаній, які інвестують чужий капітал на умовах договору.

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2017 році складають 412,8 млрд грн, що на 22,1 % більше від обсягу капітальних інвестицій за відповідний період 2016 року та у 2,5 раза вище від 2010 р., що відображено на рис. 1.

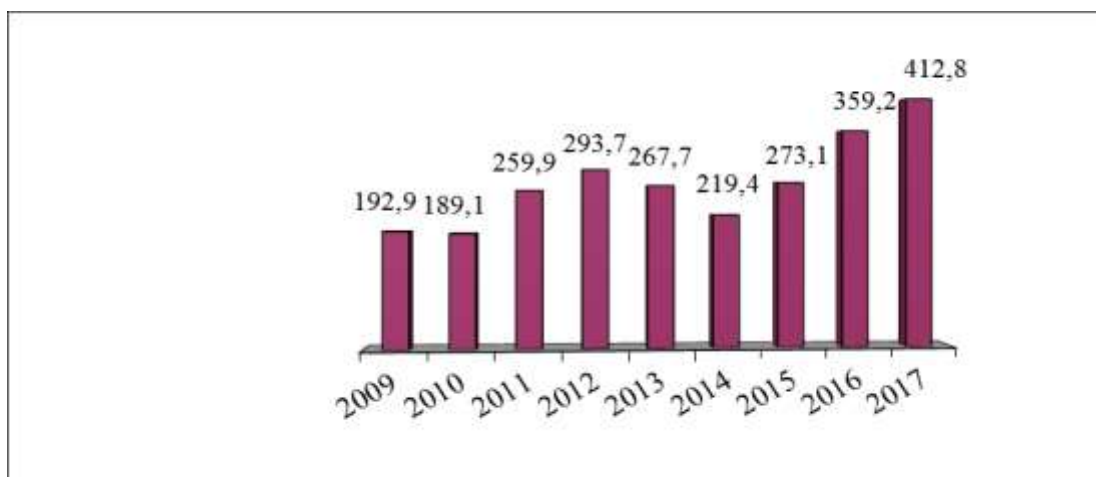

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій, млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі [4]

В умовах ринкової економіки можливостей для інвестування достатньо багато. Разом з тим будь-яке підприємство має обмежені фінансові ресурси, доступні для інвестування, тому виникає потреба оптимізації інвестиційного портфеля.

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Слід відмітити значно вищі темпи росту інвестицій у сільське і лісове господарство, комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, державне управління й оборону, обов'язкове соціальне страхування (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, млн грн

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Відношення 2017р. до 2010р., %
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	248,35
Сільське, лісове та рибне господарство	11062,6	16466,0	18883,7	18587,4	18795,7	30154,7	50484,0	64243,3	580,72
Промисловість	55384,4	78725,8	91598,4	97574,1	86242,0	87656,0	117753,6	143300,0	258,73
Будівництво	29767,0	31990,8	40760,3	40796,2	36056,7	43463,7	44444,0	52176,2	175,28
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18550,4	24067,9	24531,6	22190,3	20715,7	20662,9	29956,8	33664,8	181,48
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19322,4	25498,2	32413,0	18472,6	15498,2	18704,0	25107,8	37943,5	196,37
Тимчасове розміщення й організація харчування	1033,2	1572,7	2264,9	1476,8	1482,0	1393,1	1477,9	2133,5	206,49
Інформація та телекомунікації	8625,8	9730,0	10167,7	9864,0	8175,1	22975,0	15651,2	18395,2	213,26
Фінансова та страхова діяльність	5861,5	5972,3	7353,3	6646,8	6214,5	6448,0	7678,7	8055,3	137,43
Операції з нерухомим майном	9861,0	14598,9	12368,6	13550,4	11230,2	11899,0	19665,0	22505,6	228,23
Професійна, наукова та технічна діяльність	4991,7	10491,9	9021,3	3621,3	2921,5	4065,2	6579,4	7965,3	159,57
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2973,8	3928,8	4973,9	4013,9	3565,1	6535,2	10009,2	12747,3	428,65
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	7769,9	11437,6	11692,8	7546,2	5808,0	13942,4	22380,8	32843,9	422,70
Освіта	1818,4	2090,7	1463,5	1030,5	820,9	1540,1	2257,3	3492,5	192,06
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1920,1	2113,2	2707,2	1746,2	1223,9	2367,2	4479,0	6708,3	349,37
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	976,7	1437,3	2598,0	2544,5	508,7	1044,3	969,9	1649,2	168,85
Надання інших видів послуг	656,6	1163,9	457,8	212,2	161,7	265,6	321,5	637,6	97,10

Джерело: розраховано автором на основі [4]

Провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2017 році були: промисловість – 33,1 %; будівництво – 12,3 %; сільське, лісове та рибне господарство – 14,0 %; інформація та телекомунікації – 4,1 %; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,0 %; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,7 %; державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування – 7,4 % (рис. 2).

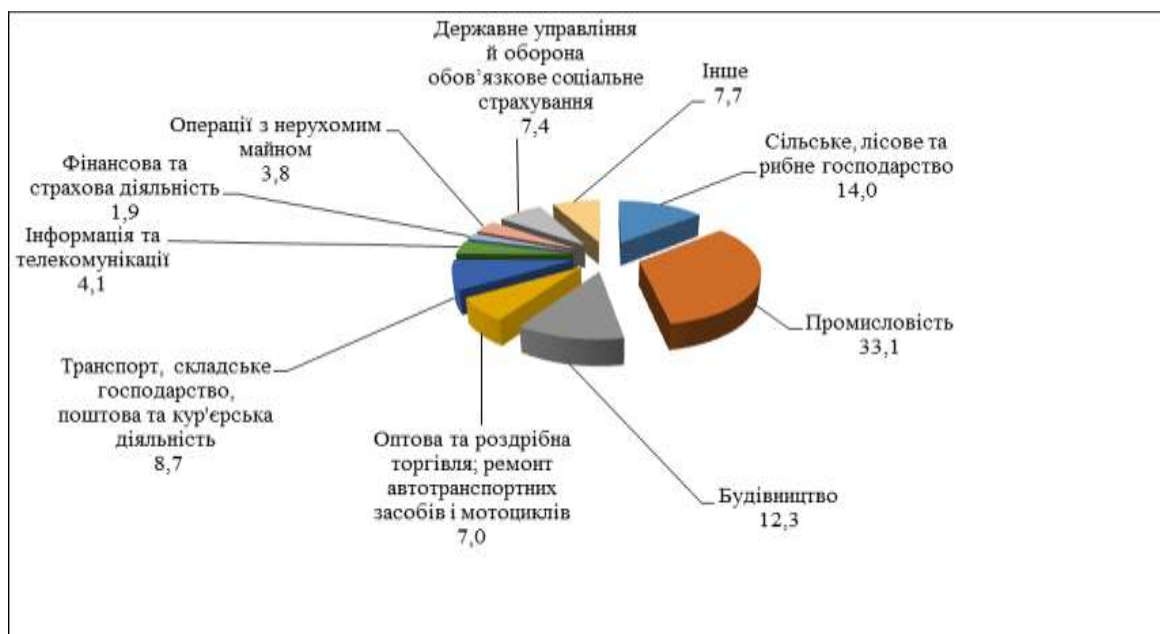

Рис. 2. Розподіл освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності, % до загального обсягу

Джерело: побудовано автором на основі [4]

В даний час найбільш складною є проблема дослідження засобів, джерел фінансування інвестиційних проектів. Джерелами коштів можуть бути:

- власні фінансові ліквідні ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, доходи від реалізації майна, страхові надходження, грошові нагромадження і заощадження фізичних та юридичні осіб);
- позикові кошти (з оформленням боргових зобов'язань інвестора щодо повернення коштів: облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);
- залучені кошти (із передачею частини прав щодо керування активами проекту, але без боргових зобов'язань інвестора);
- кошти іноземних інвесторів;
- кошти, надані в тимчасове користування на правах оренди у формі матеріальних активів.
- кошти державного бюджету або місцевих бюджетів.

Дефіцит державного бюджету не дозволяє розраховувати на рішення інвестиційних проблем за рахунок централізованих джерел фінансування. При обмеженості бюджетних ресурсів як потенційного джерела інвестицій держава буде вимушена перейти від безповоротного бюджетного фінансування до кредитування. Державні централізовані вкладення зазвичай направляють на реалізацію обмеженого числа регіональних програм, створення особливо ефективного структуротворних об'єктів, підтримку федеральної інфраструктури, подолання наслідків стихійних бід, надзвичайних ситуацій, рішення найбільш гострих соціальних і економічних проблем.

Пріоритетними напрямками з погляду бюджетного фінансування виступають:

- виділення державних інвестицій для стимулювання розвитку опорних сировинних і аграрних районів, що забезпечують рішення продовольчої і паливно-енергетичної проблем;
- підтримка науково-виробничого потенціалу;
- виділення субсидій на соціальні цілі слаборозвиненим районам з надмірно низьким рівнем життя населення, що не мають можливості припинити його падіння власними силами.

Розглянемо джерела інвестування на основі даних табл. 2.

Використані при інвестуванні фінансові ресурси мають ціну, яку інвестор платить за користування ними. Вартістю власних коштів інвестора є сума, що могла б бути отримана (зароблена) інвестором, якби він використовував свій капітал не в даному проекті, а вкладав його в інші фінансові інструменти (безризикові). Це так звана альтернативна вартість власного капіталу інвестора.

Власні фінансові ресурси підприємства-інвестора можуть складатися з нерозподіленого (невикористаного) прибутку, накопиченої частини амортизаційного фонду й коштів від мобілізації внутрішніх активів. До останнього належать засоби від продажу зайвого устаткування, продажу (для зниження запасів) частини зарезервованих матеріальних ресурсів, здачі майна в оренду, продажу дебіторської заборгованості інших підприємств тощо. Додаткова мобілізація внутрішніх ресурсів стає можливою завдяки, наприклад, тому, що у ході реалізації на підприємстві проекту капітальних вкладень може уповільнюватися виробничий процес і вивільняється частина оборотних коштів.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування, млн грн

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Відношення 2017р. до 2010р., %
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	248,35
у т.ч. за рахунок									
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2	149,61
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260,0	26817,1	41565,5	725,3
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5	184351,3	248769,4	310061,7	278,4
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	20740,1	27106,0	29588,9	129,27
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4	166,64
коштів населення на будівництво житла	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5	173,69
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	12941,3	166,93

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та за 2014-2017 роки без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: розраховано автором на основі [4]

Позикові фінансові ресурси, як правило, складаються з довгострокового банківського кредиту, емісії боргових зобов'язань підприємства (облігації й векселі) й позик інших юридичних осіб.

Близькі до позикових лізингові форми використання матеріальних активів. Інвестор дістає право використання матеріальних активів під фінансові зобов'язання погасити їх вартість у формі орендної плати за графіком і у встановлених сумах. Використання лізингових форм фінансування активів проекту не знижує загальної вартості проекту, але розподіляє її частинами в часі. Це робить проект більш реальним за необхідними коштами і більш ліквідним, тому що орендоване майно при визначених у договорі оренди умовах може бути повернуто орендодавцю в разі невдачі проекту. В умовах розвинутого ринку лізингові форми фінансування реальних проектів широко (до 15 % інвестиційних витрат) використовуються.

Загалом використання позикового чи залученого капіталу вважається вигідною інвестиційною стратегією, що дає змогу збільшити прибутковість власного капіталу. Підвищення показника дохідності власного капіталу інвестора після залучення позикових коштів називається «використанням фінансового важеля». Однак ця вигідність можлива лише в тому разі, якщо ціна (відсотки за використання) позикового капіталу нижча, ніж прибутковість використання всього капіталу (прибутковість інвестування загалом).

Розглянемо розподіл освоєних капітальних інвестицій за джерелами фінансування, що відображено на рис. 3.

Як видно із рис. 3, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2017 році освоєно 69,9% капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3 %. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 12,7 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,4 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 7,8 %. Інші джерела фінансування становлять 2,9 %.

На основі узагальнення наукових підходів приєднуємось до думки доцільності розробки та запровадження організаційно-економічного механізму активізації інвестиційних процесів на основі проведення фінансового та господарського аналізу підприємств; ринкової ситуації, стану інвестиційної діяльності; формування комплексно цільової інвестиційної програми сільськогосподарського виробництва регіону; розробки і відбору інвестиційних бізнес-проектів; формування системи

управління; створення інтегральних цільових структур під реалізацію інвестиційних проектів; реалізації проектів у рамках інвестиційних програм; контролю за поверненням залучених коштів; оцінювання ефективності інвестиційних вкладень, рефінансування, реінвестування інвестицій.

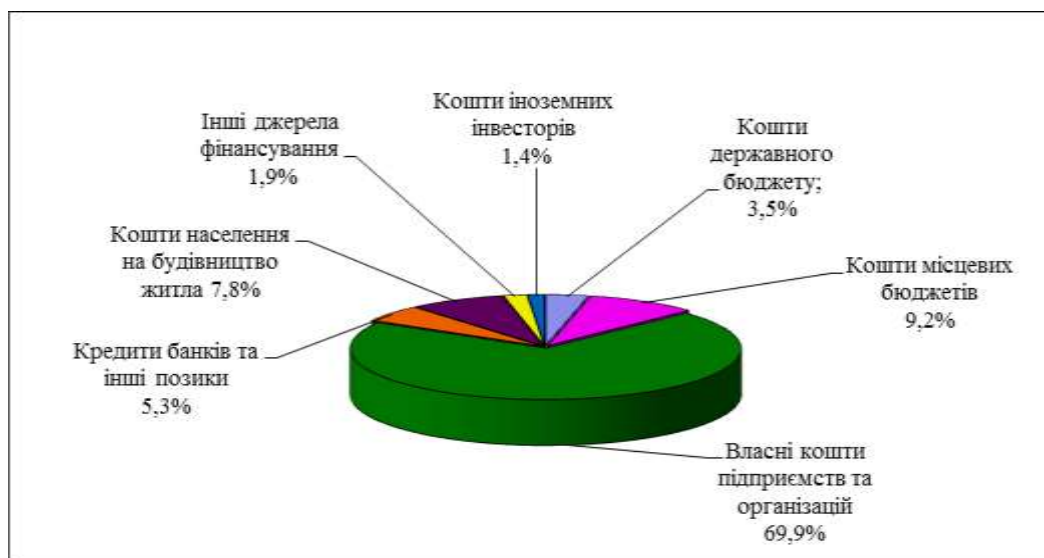

Рис. 3. Розподіл освоєних капітальних інвестицій за джерелами фінансування, %
 Джерело: побудовано автором на основі [4]

Оцінювання ресурсного потенціалу і можливостей включає аналіз матеріальних, кадрових, фінансових та інших показників, тенденцій їх розвитку для визначення перспективи одержання позитивних ринкових, економічних та інших ефектів від використання додаткових маркетингових зусиль. Виявлення потреб та економічних можливостей сільськогосподарського виробництва регіону передбачає докладне пророблення всіх основних етапів і сторін інвестиційного процесу [3].

Зокрема, відповідно до заходів Програми залучення інвестицій в економіку Хмельницької області на 2011–2020 роки оновлено та узагальнено інформацію про наявні ресурси та потреби районів і міст обласного значення в інвестиціях, інженерно-технічну інфраструктуру промислових майданчиків, інших будівель і споруд, земельних ділянок, що можуть бути запропоновані інвесторам для реалізації інвестиційних проектів [5].

Результати проведеної роботи відображено у розроблених інвестиційних паспортах області, районів, міст обласного значення з відповідними додатками, зокрема:

- переліками земельних ділянок, що пропонуються для будівництва промислових об'єктів, туристично-рекреаційних комплексів, об'єктів торгівлі чи інших видів економічної діяльності;
- наявних виробничих та офісних приміщень, що можуть використовуватися інвесторами під промислові об'єкти, туристичні та відпочинкові комплекси, торгові та офісні центри;
- промислових майданчиків акціонерних товариств, що діють на території району (міста);
- підприємств, що знаходяться у процесі банкрутства тощо.

Паспорти розміщено на веб-сайтах облдержадміністрації, райдержадміністрацій і виконкомів міських (міст обласного значення) рад.

На офіційному сайті облдержадміністрації розміщено переліки земельних ділянок та вільних виробничих приміщень області, які можуть бути запропоновані для реалізації інвестиційних проектів (481 об'єкт).

З метою включення інформації щодо інвестиційних ресурсів Хмельницької області до інтерактивної інвестиційної карти України Офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest надано анкети 101 земельної ділянки регіону, які можуть бути запропоновані потенційним інвесторам.

Інвестиційні паспорти області, районів і міст обласного значення, а також інвестиційні проекти та пропозиції суб'єктів підприємництва регіону розміщено на веб-сайтах облдержадміністрації, райдержадміністрацій і виконавчих комітетів міських (міст обласного значення) рад. Інформація щодо інвестиційних проектів регіонального значення направлялася Міністерству економічного розвитку і торгівлі України, Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Офісу із залучення та підтримки інвестицій, торговельно-економічним місіям при дипломатичних представництвах України за кордоном для її подальшого поширення та розміщення на офіційних сайтах зазначених установ.

Матеріали щодо інвестиційного потенціалу, привабливих інвестиційних пропозицій області надсилалися для їх публікації на сторінках різнопланових друкованих видань, включення до електронних каталогів, довідників тощо.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування сприяли суб'єктам підприємницької діяльності області у залученні інвестицій за такими напрямками: методична допомога у розробці інвестиційних проектів та їх всебічна інформаційна підтримка; участь у міжнародних, всеукраїнських та регіональних заходах інвестиційного спрямування; організація зустрічей суб'єктів підприємницької діяльності з потенційними інвесторами, представниками дипломатичних місій та ділових кіл іноземних держав.

Програму розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2017-2021 року (далі – Програма) розроблено з метою визначення пріоритетів, завдань та заходів, що сприятиме стабілізації розвитку галузей АПК з метою забезпечення продовольчої безпеки регіону, стимулювання процесу залучення інвестицій в економіку, спрямування інвестиційних потоків відповідно до пріоритетів розвитку регіону [11].

Виконання Програми забезпечить сталий розвиток агропромислового комплексу регіону, підвищить ефективність виробництва, покращить забезпечення населення продуктами харчування за доступними цінами, сприятиме зростанню рівня життя та доходів жителів села.

Висновки з проведеного дослідження. Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Результати проведеного аналізу залучення інвестицій в економіку України та Хмельницької області вказують на зростання обсягів та диференціацію дерел інвестування та які вживалися заходи щодо створення сприятливих умов підвищення рівня інвестиційної привабливості як бази для сталого економічного зростання та підвищення якості життя населення, ефективного соціально спрямованого розвитку аграрного сектору, стабільного забезпечення населення якісною та безпечною місцевою сільськогосподарською продукцією та промисловістю – сільськогосподарською сировиною; нарощування обсягів виробництва та розширення ринків збуту сільськогосподарської продукції та продуктів переробки з високою доданою вартістю та економічною ефективністю.

Пріоритетні напрями залучення інвестицій визначалися шляхом проведення всебічного аналізу соціально-економічного стану та інвестиційного потенціалу області, районів та міст обласного значення та підприємств. Завдяки проведеної роботі вдалося сформулювати позитивний імідж та підвищити інвестиційну привабливість Хмельницької області.

Література

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку; інформаційно-аналітичний зб. / за ред. П. Т. Саблука та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2005. 92 с.
2. Варченко О. М., Липкань О. В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. URL: http://ie.at.ua/IE_2016/InnEko_3-4_2016.pdf (дата звернення: 01.10.2018).
3. Вініченко І. І., Сидоров І. П. Організаційно-економічний механізм управління інвестиційним процесом в аграрному виробництві. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2017/3.pdf (дата звернення: 01.10.2018).
4. Економічна статистика. Економічна діяльність. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.10.2018).
5. Інформація про хід виконання у 2017 році програми залучення інвестицій в економіку Хмельницької області на 2011-2020 роки. Рішення обласної ради від 14 червня 2018 року. URL: <http://km-oblrada.gov.ua/rishennya-devyatnadcyaatoi-chergovoi-ses/> (дата звернення: 01.10.2018).
6. Кісіль М. І. Теоретико-методологічні засади оцінок ефективності агробізнесу. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2015. 36 с.
7. Коденська М. Ю. Інвестиційні пріоритети в аграрно-промисловому виробництві. *Економіка АПК*, 2010. № 5. С. 49-53.
8. Кожем'якіна М. М. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України. *Економіка АПК*, 2009. № 12. С. 68–73.
9. Лупенко Ю. О., Стецюк П. А., Войтюк А. В. Вітчизняний та зарубіжний досвід земельно-іпотечного кредитування. Київ: ННЦ ІАЕ, 2015. 50 с.
10. Пархоμεць М. К. Активізація інвестиційної діяльності в АПК. *Інноваційна економіка*, 2012. № 9 [35]. С. 3-8.
11. Програма розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2017-2021 роки. Рішення обласної ради від 23 березня 2017 року. URL: <https://www.apr.adm-km.gov.ua/Pro-programu-rozvitku-agropromislovogo-kompleksu-Hmelnitskoi-oblasti-na-2017-2021-roki> (дата звернення: 01.10.2018).
12. Стратегічні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва України (методичні підходи та розрахунки) / Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. Ю. Грищенко, Ю. В. Волосюк; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016. 25 с.

References

1. Sabluk, P.T. et al. (eds.) (2005), *Ahropromyslovyi kompleks Ukrainy: stan, tendentsii ta perspektyvy rozvytku; informatsiino-analitychnyi zb.* [Agro-industrial complex of Ukraine: the state, trends and prospects of development; informational and analytical collection], NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine, 92 p.
2. Varchenko, O.M. and Lypkan, O.V. (2016), "Methodological approaches to the estimation of investment activity of agricultural enterprises", available at: http://ie.at.ua/IE_2016/InnEko_3-4_2016.pdf (access date October 01, 2018).
3. Vinichenko, I.I. and Sydorov, I.P. (2017), "Organizational-economic mechanism of investment process in agricultural production", available at: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2017/3.pdf (access date October 01, 2018).
4. State Statistics Service of Ukraine (2018), Economic statistics. Economic activity. Capital investment, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date October 01, 2018).
5. Regional Council (2017), The decision of the regional council "Program of development of agro-industrial complex of Khmelnytsky region for 2017-2021 years" dated March 23, 2017, available at: <https://www.apr.adm-km.gov.ua/Pro-programu-rozvitku-agropromislovogo-kompleksu-Hmelnitskoi-oblasti-na-2017-2021-roki> (access date October 01, 2018).
6. Kisil, M.I. (2015), *Teoretyko-metodolohichni zasady otsinok efektyvnosti ahrobiznesu* [Theoretical and methodological principles of agribusiness efficiency estimations], NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine, 36 p.
7. Kodenska, M.Yu. (2010), "Investment priorities in agro-industrial production", *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 49-53
8. Kozhemiakina, M.M. (2009), "Investment provision as a basis for the development of the agrarian economy of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 12, pp. 68–73
9. Lupenko, Yu.O., Stetsiuk, P.A., and Voitiuk, A.V. (2015), *Vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid zemelno-ipotechnoho kredytuvannia* [Domestic and foreign experience of land and mortgage lending], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 50 p.
10. Parkhomets, M.K. (2012), "Activation of investment activity in the agroindustrial complex", *Innovatsiina ekonomika*, no. 9 [35], pp. 3-8.
11. Regional Council (2018), The decision of the regional council "Information on the implementation in 2017 of the program to attract investments into the economy of the Khmelnytsky region in 2011-2020" dated June 14, 2018, available at: <http://km-oblrada.gov.ua/rishennya-devyatnadcyyatoi-chergovoi-ses/> (access date October 01, 2018).
12. Lupenko, Yu.O., Mesel-Veseliak, V.Ya., Hryshchenko, O.Yu. and Volosiuk, Yu.V. (2016), *Stratehichni napriamy rozvytku silskohospodarskoho vyrobnytstva Ukrainy (metodychni pidkhody ta rozrakhunky)* [Strategic directions of development of agricultural production in Ukraine (methodical approaches and calculations)], NNTs «IAE», Kyiv, Ukraine, 25 p.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2018 р.

Рецензент: д.е.н., професор, декан економічного факультету
Подільського державного аграрно-технічного університету М.В. Місюк